

אנו פותחים את "מגיד"
בהזמנה לכל מי שאינו
יכול לקיים את הסדר
בביתו, להצטרף אלינו
לסדר.

מסירים את הכיסוי מעל המצות, מגביהים את הקערה
ואומרים או שרים:

זֶה לֶחֶם הָעוֹנֵי הָא לְחָמָא עֲנִיא

דִּי אֶכְלוּ אֲבֹהֵתָנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם. שאכלו אבותינו בארץ מצרים.
כָּל דְּכַפֵּינֵי יִיתֵי וַיִּכֹּל, כל רעב יבוא ויאכל,
כָּל דְּצָרִידֵי יִיתֵי וַיִּפְסַח. כל צריך יבוא ויפסח.
הַשְּׁתָא הָכָא, השנה [אנחנו] כאן,
לְשָׁנָה הַבְּאָה בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל. לשנה הבאה בארץ ישראל.
הַשְּׁתָא עֲבָדֵי, השנה [אנחנו] עבדים,
לְשָׁנָה הַבְּאָה בְּנֵי חוֹרֵין. לשנה הבאה בני חורין.

למה בארמית?

ארמית הייתה השפה הנפוצה בקרב היהודים בתקופה שבה נכתב "הא לחמא עניא". הבחירה לכתוב את הקטע הזה בשפה המוכרת לכול מעידה על חשיבותו – מי שכתב אותו וצירף אותו להגדה רצה שהכול יוכלו להבינו!

לְחָמָא עֲנִיא < לחם העוני, מצות, לחם של עניים.
יִפְסַח < יחגוג את הפסח (במקור נאמר על הקרבת קורבן הפסח).

הגיוג

ב"ה לחמא עניא" אנו נעים על ציר הזמן: אנו יושבים לשולחן הסדר **בהווה** ומזמינים אחרים לאכול ולחגוג עמנו; אנו מציגים את המצות – הסמל העיקרי של החג – המזכירות את **העבר**, את תקופת העבדות במצרים ותקופות אחרות של גלות וקושי; ומביעים את תקוותנו **לעתיד** – את התקווה להגיע לארץ ישראל (תקוותם של היהודים בגלות) ואת התקווה להיות חופשיים. קטע זה מחבר בין תקופות וקצוות ומגלם את סיפור החג כולו.

על פי רש"י, המילה "עוני" בביטוי זה מקורה במילה "עינוי". המצה היא לחם המזכיר את העינויים שעונו בני ישראל במצרים.

המהר"ל מפראג (המאה ה-16) סיכם פירושים של פרשנים אחרים וכתב שהמצה נקראת "לחם עוני" מפני שמכינים אותה מבצק שלא החמיץ ולא תפח, ועל כן היא דקה ונראית דלה ו"מסכנה", ובכך היא מזכירה את העני שהוא נמוך ושפוף.

מצה היא לחם עוני. למה "עוני"?

בתלמוד נאמר בשם החכם שמואל, ש"לחם עוני" הוא לחם שעונים עליו (מספרים עליו) הרבה דברים.

בתלמוד נאמר בשם רבי עקיבא שיש לקרוא "לחם עני", כלומר לחם עני בטעמים, ומכאן שאסור שהעיסה שממנה מכינים את המצות תהיה רבת טעמים ואסור להעשירה בדבש, בין או בשמן. רק בעזרת מצה יבשה וחסרת טעם נוכל לטעום את טעם העוני של בני ישראל במצרים, ואת טעמו של כל עוני שהוא.

אם אנחנו מזמינים אורחים, למה אנחנו מגישים להם לחם עוני?!

חשוב מאוד לדאוג לטוקים, וגם לאנשים בודדים שאין להם עם מי לעשות את הסדר, אבל דבר אחד בכל זאת מפריע לי...

בקטע הזה מזמינים את כל מי שרעב לבוא ולאכול אתנו.

צל ומי באר

מילים: יורם טהרלב
לחן: לוי שער

בְּמִדְרוֹן מֵעַל הַוָּאדִי
עֵץ הַשְּׂקָדִיָּה פּוֹרַח,
בְּאֵוִיר נִיחּוּחַ הַדְּסִים.
זֶה הַזְּמַן לִפְנֵי הַמָּוֶן,
שְׁעָרָיו הֵלֵב פּוֹתַח
וְתַמִּיד בְּרוּכִים הַנִּכְנָסִים.

בְּיָמִים אֲשֶׁר כְּאֵלֶּה
מַחְכִּים עַד בּוֹא הַלַּיִל,
מַחְכִּים לְצַעֲדִים קְרִבִּים.
לֹא סוֹגְרִים אֶת הַבְּרִיחַ,
לֹא עוֹצְמִים אֶת הָעֵינַיִם,
בְּיָמִים כְּאֵלֶּה מְקַשְׁבִּים.

מִי שְׂרַעֵב יִמְצָא אֶצְלָנוּ פֶת שֶׁל לֶחֶם,
מִי שְׂעֵיף יִמְצָא פֶה צֶל וּמִי בְּאֵר,
מִי שְׂסַכְתּוּ נּוֹפֵלֶת
חֶרֶשׁ יִכְנַס בְּדֹלֶת,
חֶרֶשׁ יִכְנַס וְעַד עוֹלָם יוּכַל לְהִשְׁאֵר.

מִי שְׂרַעֵב יִמְצָא אֶצְלָנוּ פֶת שֶׁל לֶחֶם,
מִי שְׂעֵיף יִמְצָא פֶה צֶל וּמִי בְּאֵר,
מִי שְׂסַכְתּוּ נּוֹפֵלֶת
חֶרֶשׁ יִכְנַס בְּדֹלֶת,
וְתַמִּיד יוּכַל לְהִשְׁאֵר.

זֶה הַבֵּית שְׁבַנְיֹנוּ,
זֶה הָאֶרֶץ שְׁנַטְעָנוּ,
זֶה הַשְּׂבִיל זְוָהֵי הַבְּאֵר.
מִי שֶׁבָּא לְפָנֶי אַחֲיֵנוּ,
מִי שֶׁבָּא יִסַּב עִמָּנוּ,
וְהַשְּׁעַר שׁוֹב לֹא יִסְגֹר.

מִי שְׂרַעֵב יִמְצָא אֶצְלָנוּ פֶת שֶׁל לֶחֶם...

יורם טהרלב כתב את השיר הזה בעקבות מקרה שחווה בילדותו. בתקופת המנדט הבריטי בארץ ישראל הגיעה ליגור, קיבוצו של טהרלב, קבוצת מעפילים. כדי להערים על השוטרים הבריטים שבאו לחפש אחר המעפילים, התערבבו חברי הקיבוץ בין העולים והסתירו אותם בחדרי המגורים. המעפילים הסתתרו בקיבוץ במשך חודש. השיר מעיד על הלך הרוח שאפיין את אנשי היישוב היהודי בארץ ישראל בימים ההם, ועל נכונותם לפתוח את בתיהם ולסייע למעפילים.

ביני לבין עצמי

למי קל לנו יותר לעזור ולתרום - לאנשים קרובים לנו, לאנשים שאיננו מכירים היטב, או לאנשים שאיננו מכירים כלל?

מדברים על זה

כל אחד מאתנו חש מדי פעם בפעם "רעב" וזקוק ל"צל ומי באר". בהזדמנויות האלה אנו זוכים לפעמים להכיר אנשים קשובים ומבינים, אנשים השמים לב לצרכים שלנו ופותחים לפנינו את לבם.

ספרו על הזדמנויות שבהן הזמינו אתכם להצטרף, להיות חלק, או דאגו לצרכים שלכם.

קו העוני

רוני סומק

כָּאֵלוֹ אֶפְשֶׁר לְמַתַּח קוֹ וְלוֹמַר: מִתַּחְתּוֹ הָעֹנִי.

הִנֵּה הַלֶּחֶם שֶׁבְּצַבְעֵי אֶפּוֹר זֹלִים

נִהְיָה שָׁחַר

וְהַיִּזְתִּים בְּצִלְחַת קִטְנָה

עַל מִפֶּת הַשְּׁלָחַן.

בְּאֹרֶי, עֲפוּ יוֹנִים בְּמַטְס הַצְּדָעָה

לְצִלְלֵי הַפַּעֲמוֹן שֶׁבִיד מוֹכֵר הַנֶּפֶט בְּעֵגְלָה הָאֲדָמָה,

וְהִיָּה גַם קוֹל הַנְּחִיתָהּ שֶׁל מַגְפֵי הַגּוֹמֵי בְּאֲדָמָה הַבְּצִית.

הַיִּיתִי יֶלֶד, בְּבֵית שֶׁקָּרְאוּ לוֹ צְרִיף,

בְּשִׁכּוּנָה שֶׁאֲמָרוּ עָלֶיהָ מַעֲבָרָה.

הָקוֹ הַיִּחִיד שֶׁרְאִיתִי הָיָה קוֹ הָאֶפֶק וּמִתַּחְתּוֹ הַכֹּל נִרְאָה

עֹנִי.

מבט אחר >

לחם הוא המזון הבסיסי והנפוץ ביותר ברוב חלקי העולם. בעבר וגם כיום מסמל הלחם רווחה, שפע, מזל טוב וחיים. בתנ"ך נזכר הלחם מאות פעמים, לעתים הוא אף מילה נרדפת למזון. בשל חשיבותו יוחדה ללחם ברכה אחרת משאר המזונות – ברכת "המוציא לחם מן הארץ". הלחם עשוי מחומרים פשוטים ובסיסיים, קמח ומים, ולכן אפשר להכין אותו בקלות, והוא מזון זמין וזול. בתרבויות רבות וגם ביהדות מחסור בלחם הוא סמל לרעב, לעוני ולמצוקה. המצות הן סוג של לחם, אולם הן "לחם עוני", לחם שהוא עני, דל. בניגוד ללחם המסמל שפע, המצות מסמלות מצוקה ומחסור. המצות מסמלות את מצבם של בני ישראל בעת יציאת מצרים – צמצום, דלות ויציאה בחיפזון.

הניג >

מדברים על זה

שתפו זה את זה:
איזה מאכל מסמל בעיניכם שפע?
איזה מאכל הוא סמל למחסור?
הסבירו מדוע.

ז'אן פרנסואה מילה, המלקטות, 1857